

ULUSLARARASI TİCARETTE COĞRAFI SİYASETİN ETKİLERİ: TİCARET SAVAŞLARI VE SİYASİ GERİLİMLER*

Ferhat DOLAŞ**

Özet

Bu çalışmanın amacı dünyada yaşanan askeri ve ticari savaşların, siyasi gerilimlerin uluslararası ticarete olan etkisini araştırmaktır. Ticaret insanlık tarihi boyunca ekonomik ve sosyal yapının temel yapı taşı olmuştur. İlkçağdan bu yana insanlar arasında mal ve hizmet alışverişi(trampa para, mal para, tartı para, kâğıt para, madeni para) gibi para türleriyle gerçekleştirip medeniyetlerin gelişiminde büyük kritik bir rol oynamıştır. Eski çağlarda ilk ticaret takas yolu ile sistemiyle başlamıştır. Bu dönemde insanlar ihtiyaç duydukları mal ve hizmetleri, başka mallarla değiştiriyordu. İnsanoğlu takas sisteminin sınırlarını aşmak için, para birimlerini geliştirdi. Bu ticaretin daha etkin ve verimli olmasını sağladı. Ülke sınırlarının genişlemesi, nüfusun artması, kaynak arayışları gibi birçok nedenden ötürü ülkeler arasında savaşlar siyasi gerilimler meydana geldi. Özellikle son 5 yıla bakacak olursak önce pandeminin sonrasında jeopolitik gerginliklerin etkisiyle küresel ekonomide dengelerin değişmeye başladığı bir süreçten geçiyor. Yaşanan değişim ve savaşların ticarete etkileri meydana geldi. Savaşların etkisi ülke sınırları içerisinde kalmayıp, küresel ekonomiyi de etkilemiştir. Bu etkileşimin sonucunda ticaret akışlarında kesintilere, tedarik zincirinde aksamalara ve uluslararası yatırımların azalmasına yol açmıştır.

Keywords: Uluslararası Ekonomi, Ticaret, Savaşlar, Ticari Savaşlar, Siyasi Gerilimler

* Geliş Tarihi (Submission Date): 10.01.2025, Kabul Tarihi (Acceptance Date): 27.03.2025.

Dolaş, F. 2025. "Uluslararası Ticarete Coğrafi Siyasetin Etkileri: Ticaret Savaşları ve Siyasi Gerilimler". Altay Stratejik Araştırmalar Dergisi (2) 3: 55-70.

** Yüksek Lisans Öğrencisi, Harran Üniversitesi, Uluslararası Ticaret ve Lojistik Anabilim Dalı. ORCID: 0009005371665 6X, ferhatdolas77@gmail.com

Effects Of Geographical Politics On International Trade: Trade Wars And The Effect Of Political Tensions

Abstract

The purpose of this study is to investigate the effects of military and commercial wars and political tensions experienced in the world on international trade. Trade has been the basic building block of economic and social structure throughout human history. Since ancient times, people have exchanged goods and services between people with types of money such as barter money, commodity money, weighted money, paper money, coins, and has played a critical role in the development of civilizations. In ancient times, the first trade began with the barter system. During this period, people were exchanging the goods and services they needed with other goods. Humanity developed currencies to overcome the limits of the barter system. This made trade more effective and efficient. Due to many reasons such as the expansion of country borders, population growth, and resource searches, wars and political tensions occurred between countries. The effects of these wars on trade occurred. The effects of wars did not remain within the country's borders but also affected the global economy. As a result of this interaction, it led to interruptions in trade flows, disruptions in the supply chain, and a decrease in international investments.

Keywords: International Economy, Trade, Wars, Trade Wars, Political Tensions

Giriş

Bilinen insanlık tarihine bakıldığında zaman insanların topluluk halinde yaşamaya başladıkları ve tarihsel koşulların süresine ilerleyişine bağlı olarak da özel mülkiyet kavramının ortaya çıktığı görülmektedir. Özel mülkiyetin ortaya çıkması bir takım sonuçları meydana getirdi. Bu sonuçlardan bir tanesi dünyayı olumsuz yönde etkileyecek olan savaşları meydana getirdi. Yaşanan bu savaşlar birçok yıkıma sebep oldu. Savaş denildiğinde ilk aklımıza gelen ülkeler veya siyasi gruplar arasında gerçekleşen silahlı mücadelelerdir. Bu anlama bakarak tarihsel gelişim sürecini gözlemlediğimizde görüyoruz ki savaşların büyük çoğunluğu fiziki savaşlar olarak gerçekleşmiştir, ancak büyük fiziki savaşlar, teknolojik ve ekonomik gelişimlerle birlikte dönüşüme uğramaya kılıçlı, silahlı savaşlar yerini daha çok ekonomik, kültürel, nükleer savaş soğuk savaş savaşlarına bırakmaya başladığını söylemek mümkün hale gelmiştir. Oluşan bu yeni savaş biçimleri daha çok ekonomik enstrümanlar üzerinden yapılarak kendine tarih sahnesinde yer edinmeye başlamıştır, ekonomik savaş biçiminin en önemlisi ülkelerin kendi ekonomik çıkarları doğrultusunda uyguladıkları korumacı gösterilebilir.

Savaşlar ticaret üzerinde birçok doğrudan ve dolaylı etkiye sahiptir. Bu etkiler genellikle ekonomik, lojistik ve siyasi faktörlerle şekillenir. Savaşların ticarete etkilerini ana başlıklar halinde incelenmek istenilirse öncelikler olumsuz etkileyen faktörlerin en başında tedarik zinciri kesintileri yaşanır. Meydana savaşlarda üretim ve lojistik süreçlerini aksatarak ham madde, enerji ve

gıda arzında kesintilere yol açar. Özellikle uluslararası tedarik zincirine bağlı sektörler büyük zarar görür. Günümüz dünyasında tedarik zincirinin aksaklıklarına bakacak olursak eğer; hızla değişen tüketici taleplerinin yanı sıra siyasi ve ticaret dalgalanmaları da yıllardır tedarik zinciri altyapısını etkiliyor, ardından da pandemiyi vurdu. Birçok şirket risk ve güvenlik açığı hakkında sert bir hatırlatma aldı, operasyonlarını geleneksel, doğrusal tedarik zinciri modellerinden tedarik zinciri hizmetlerine ve kaynaklarına ilişkin daha dayanıklı, talep üzerine ağırla dönüştürerek risk ve aksaklıkları yönetiyor. Savaşların diğer bir olumsuz etkisi de lojistik ve Ulaşım sorunlarını meydana getirir. Limanlar, yollar, havaalanları ve demiryolları savaş sırasında zarar görebilir veya askeri amaçlar için kullanılabilir. Bu durum, ticaretin yavaşlamasına ve maliyetlerin artmasına sebep olur. Savaş ortamı belirsizlik yaratarak özel sektör yatırımlarını olumsuz etkiler. Şirketler risklerden kaçınarak yatırımlarını erteleyebilir veya başka ülkelere kaydırabilir. Ayrıca enerji kaynakları savaş bölgelerinde buluyorsa (Orta Doğu'daki petrol sahaları gibi), fiyatlar hızla yükselebilir ve küresel ticaret dengesini bozabilir. Savaşların en önemli etkisi savaşan taraflar veya onları destekleyen ülkelere ekonomik yaptırımlar uygulanabilir (Rusya-Ukrayna Savaşı vb.). Buda ticareti doğrudan etkileyerek belirli pazarların daralmasına sebebiyet verir.

Savaşların ve siyasi kargaşaların kısa vadede dünya ticaretine genellikle olumsuz bir yönde etki eder; ancak savaş sonrası yeniden inşa süreci ve teknolojik gelişmeler uzun vadede bazı ekonomik fırsatları da yaratabilir. Bu fırsatlar nedir diye bakacak olursak;

Savaş zamanlarında silah, mühimmat ve savunma sanayi ürünlerine olan talepler artar. Bu sektörlerle yatırım yapan ülkeler için ekonomik fırsatlar doğurabilir. Örneğin, Ukrayna ve Suriye’de yaşanan savaş sonrası yeniden inşa sürecinde Türkiye’nin aktif rol oynaması). Savaş sonrasında yıkılan altyapının yeniden inşa edilmesi için inşaat, mühendislik ve teknoloji sektörlerinde büyük yatırımlar yapılır. Örneğin 2. Dünya savaşı sonrası Avrupa’nın yeniden inşası, birçok ülke için büyük ticari fırsatlar sunmuştu. Savaş nedeniyle ticaret rotaları ve ortakları değişebilir. Yeni pazarlar ve lojistik çözümler geliştirilir. Örneğin, Ukrayna savaşı sonrası Türkiye, Orta Asya ve Çin arasında yeni ticaret yolları geliştirildi. Savaşlar, askeri ve sivil teknolojilerin hızlı gelişmesine yol açabilir. Bu teknolojiler barış döneminde ticari kullanıma sunularak küresel ticareti canlandırabilir.

1. Uluslararası Ticarete Coğrafi Siyasetin(Jeopolitik) Etkileri

Uluslararası ticarete coğrafi siyasetin etkileri oldukça büyük ve çok yönlüdür. Devletlerin konumu, doğal kaynakları, ulaşım ağları ve siyasi ilişkileri ticaret yollarına erişimini doğrudan etkileyebilir. Jeopolitik, uluslararası ilişkilerde coğrafi etmenlerin güç ilişkileri üzerindeki etkisinin incelenmesi olarak nitelendirilir. Jeopolitik kuramcılar, doğal sınırlara ulaşma, önemli deniz yollarından yararlanma ve stratejik önem taşıyan kara parçalarını denetim altında tutma gibi kaygıların, ulusal politikaların belirlenmesindeki önemini göstermeye çalışmışlardır. Coğrafi kaygılar, yalnızca uluslararası siyasette kilit rol oynamaya çalışan güçlü devletlerin politik hesaplarında

değil, ulusal çıkarlarını korumak için uygun coğrafi sınırlara ulaşmayı amaçlayan küçük ve orta büyüklükteki devletlerin etki alanlarının belirlenmesinde de başlıca rolü oynamıştır. Kuşkusuz jeopolitik, dış politika kararlarında tek belirleyici değildir. Ancak bir ülkenin diğer ülkelerle kıyaslandığında ortaya çıkan değerleri, güç unsurlarıyla birleştiğinde, olası sonuçları olumlu ya da olumsuz etkileme özelliğine sahiptir.(Karaoğlu, 2018). Coğrafi mesafe, ortak sınır, vize muafiyeti, bölgesel ekonomik birliklere üyelik gibi mekanizmaların ülkelerin dış ticareti üzerinde etkileri mevcuttur. Dolayısıyla coğrafi yakınlık ve sınır komşuluğu gibi kavramlar dış ticarete etkili birer unsurdur. Yapılan ticaretin tarafı olan ülkelerdeki gelişmelerin bir diğerini etkilemesi de bu açıdan çok doğaldır. Bir ülkedeki siyasi istikrarsızlık, ekonomik istikrarsızlığa neden olarak ekonomik gelişmeyi yavaşlatmakta ve bu da beraberinde ekonomik istikrarsızlık getirmektedir. (Öztürk, 2003). Siyasi ve ekonomik istikrarsızlık, bu istikrarsızlıkların krize ve hatta savaşa dönüşmesi de dış ticareti doğrudan veya dolaylı olarak etkilemektedir.

Ekonomik yatırımlar da gerek iç gerekse de dış kaynaklı olsun, siyasetten, uluslararası konjonktürden ve siyasi istikrardan bağımsız değildir. Yabancı yatırımların ülkeye girişinde aranan temel kriterler arasında siyasi güven ve istikrar vardır. Yabancı yatırım, yatırılabilir kaynakların kişi ve kuruluşlar tarafından başka bir ülkeye taşınmasıdır. Yabancı yatırımlar, önceleri daha çok gelişmiş ülkelere yoğunlaşırken 1980’lerin sonlarından itibaren gelişmekte olan ülkeler de dikkat çekmeye başlamıştır. Yabancı sermaye hareketliliği üzerine geçtiğimiz yıllarda birçok araştırma

yapılmıştır, büyümeden istihdama, teknolojik bilgidenden verimliliğe kadar ekonomik, sosyal, siyasi, birçok unsurun yabancı yatırımlardan bir şekilde etkilendiğini ortaya koymuştur. (Karagöz, 2007). yani siyasi ve ekonomik istikrarsızlar kriz ve savaş halleri sadece mevcut süregelen dış ticarete etki yapmamakta, ileride doğabilecek ticari imkânları da etkilemektedir.

2. Ticaret Savaşları

Globalleşen dünyada iletişim, ulaşım gibi unsurların yaygınlaşması ve kolay bulunması iktisadi anlamda ticareti küresel boyutlara taşıdığı hepimiz tarafından bilinmektedir. Ülkelerin uluslararası ticaret yoluyla birbirleri ile entegre olmaları ekonomik büyümeye katkı sağlamış, dış ticaret hadleri büyümüş ve istihdam seviyeleri artmıştır. Ancak bu durum bazı sorunları beraberinde getirmiştir. Dış ticaret açığının ortaya çıkması/büyümesi, ülke içindeki çalışanların yerine nispi anlamda ucuz olan yabancı çalışanların istihdam edilmesi ve bu husustan doğan rekabet sonucu yurt içinde çalışan vatandaşların olumsuz etkilenmesi sorunlar arasında sayılabilmektedir. Bununla birlikte, yurt içindeki üreticilerin dämpinge (ihracatçı firmanın malını dış piyasada, iç piyasada sattığından daha düşük fiyatla satması)maruz kalması, ulusal güvenlik gibi sorunlarla da karşılaşılabilir. Yüzyıllardır ülkeler, bu sorunlara çözüm için dış ticarete korumacı bir tavra sığınmışlardır. Söz konusu tavrın boyutu ve şekli, yer yer farklılaşsa bile günümüzde de mevcut durumunu muhafaza etmektedir. Her ülkenin kendi ekonomisini korumak için bu yola başvurmaları ile çift taraflı olarak korumacılık önlemleri ortaya çıkmaktadır. Bunu ülkeler birbirlerine

misilleme olarak gerçekleştirdiklerinde ise ticaret savaşları meydana gelmektedir. Dünya Ticaret Örgütü, ülkelerin korumacı tavırlarına kısmen izin vermiştir. İktisat literatürlerinde, gümrük vergilerinin misillemeye dönüşmemesi durumunda ticari kazanç olabileceği düşüncesi yer almaktadır.

Teorik olarak “Ticaret Savaşı” kavramı ilk defa Harry Johnson (1953) tarafından yazılan “Optimum Tarifeler ve Misilleme” isimli çalışması ile birlikte analiz edilmeye başlanmıştır. Bu savaş, büyük ülkelerin kazançlı çıkıp küçük ülkelerin kaybettiği bir savaştır ve hükümetlerin politik olarak birbirlerine bağımlı olması halinin iki-ülkeli tarife oyununda nasıl iş birliği yapmaya direndiklerini gösteren denge/dengesizlik durumudur. Johnson dengesi, tüm seçmenlerin bir lobi grubuna ait olduğu ve tüm endüstrilerin politik olarak düzenlendiği durumu da dikkate almaktadır. Bu durumda, tüm bireyler politik taleplerini politikacılara iletebilmekte ve böylece siyasi süreçte eşit olarak temsil edilebilmektedirler. Rakip çıkar grupları, gelir transferi çabasına girdikleri için birbirlerini etkisiz hale getirirken, geriye sadece ticaret politikasını motive eden ve herkese fayda sağlayan ticaret hadleri kalmaktadır. Ticaret savaşı, ithal rekabetçi sektörlerin çıkarlarını korurken, Johnson dengesinden daha yüksek ithalat vergileri ve daha yüksek ihracat vergileri yaratmaktadır. İhracat sektörünün çıkarlarının düzenlendiği ve ithal rekabetçi sektörlerin çıkarlarının olmadığı durumlarda, ticaret vergileri her iki ülkede Johnson dengesinden daha düşüktür, bir veya iki ülkede sübvansiyona bile dönüşebilmektedir. Son olarak, her iki ülkede de lobilerin

organize edildiği sanayilerde ithalat tarifeleri daha düşük ve ihracat vergileri Johnson dengesinde daha yüksektir. (Liman, (2022).

Hamilton ve Walley (1983), iki ülke arasında sadece iki malın ticaretinin yapıldığını varsaydıkları çalışmaları sonucunda “Nash Tarifesinin” gerçek tarifelerden daha yüksek olduğunu ve ticaret partnerleri arasında refah kaybına yol açtığını ifade etmişlerdir. Oyun Teorisi’ndeki Nash dengesinden yola çıkılarak kurgulanan optimal tarife kavramı genel olarak, tarife ve misilleme oyununda her bir ülkenin bir tarife ile ticaretini iyileştirmesidir, sıfır tarife Nash değildir, çünkü her bir ülke tarife yükselterek ticaretten daha çok kazanç sağlayabilir. Olumlu tarifelerle sağlanan bir Nash dengesi, her iki ülkenin de serbest ticaretten daha uzak olması anlamına gelebilmektedir. Nash tarifesi konu alan temel çalışmalar:

Markusen ve Wigle (1989), Hamilton ve Walley (1993), Perroni ve Whalley (2000), Ossa (2011- 2012) çalışmalarıdır. Kennan ve Riezman (1988), ekonomiler arasındaki karşılıklı değişimde “Johnson örneğine” sıkça rastlanıldığını ifade etmektedirler. Ticaret savaşları teorileri ve ticaret müzakereleri üzerine Bagwell ve Staiger (1999) ve Ossa (2011) tarafından yapılan çalışmalar makro düzeyde pek çok benzerlik taşımaktadır. Ticaret anlaşmaları ve müzakereleri ülkelerin dışsalılıklardan faydalanmalarına imkân sağlamaktadır. İki çalışma arasındaki en temel fark ilkinde dışsallığın ticaret hadlerini içermesi ikincisinde artan ölçek ekonomilerini yarattığını ifade etmesidir. Conybeare (1987)’ye göre “Ticaret Savaşı” kavramını şu şekilde tanımlamak mümkündür, devletlerin

etkileşim halinde olduğu, pazarlık yaptığı, ticareti yapılan mal ve hizmetlerle doğrudan ilgili sektörlerin ekonomik hedeflerine öncelik veren misillemeler yaptığı ve mal ile hizmetlerin serbest dolaşımına kısıtlama getirdikleri yoğun bir çatışma halidir. Ona göre üç tür ticaret savaşı mevcuttur: (i) mahkumlar çıkmazı, (ii) küçük ve büyük ülke arasındaki savaş ve (iii) uluslararası ticaret savaşıdır; buna örnek olarak Büyük Buhranın sebeplerinden biri Smoot-Hawley Tarifesi (1930) gösterilmektedir. Serbest ticaret, tüketicilerin en iyi mal ve hizmetlere en düşük fiyatlardan erişimine imkân sağlamaktadır. Grossman ve Helpman (1995) göre ticaret savaşı; hükümetlerin tek taraflı davrandığı, karşı ülkedeki siyasi ve ekonomik birimlere yönelik eylemleridir. Hem çıkar grupları ve politikacıların arasındaki etkileşimi hem de içeride ve dışarıda hükümetler arası stratejik etkileşimi dikkate aldıkları bir ticaret savaşı incelemesi gerçekleştirmişlerdir. Amaçları yerel politikacılar üzerindeki mevcut baskıların yabancı meslektaşları ile olan ilişkilerine ve bir ülkedeki politik iklimin diğerler ülkelerde ne gibi politik sonuçlar doğurabileceğini ve bunun ticaret üzerindeki etkisi üzerinde durmuşlardır. (Sönmez, 2022)

Tarih boyunca yaşanmış tüm savaşlar büyük yıkımlara sebep olmuş ve bu yıkımlardan en fazla az gelişmiş ülkeler ve yoksul toplumlar etkilenmiştir. Fıılisavaşlarınsonuçlarıabenzersıkilde ekonomik savaşların sonuçlarından da yine az gelişmiş ülkeler ile yoksul toplumların olumsuz bir şekilde etkileneceğini söylemek yanlış olmayacaktır. (Ertürk, 2017: 89-90)

Günümüzde ticaret savaşları bakımından en önemli örnek olarak ABD-Çin ticaret savaşları

verilebilir. Tarihi çok eskilere dayanan ABD-Çin ticaret ilişkisi, günümüzde bu iki ülkeyi hem rakip olmaya hem ticaret partneri olma ilişkisine dönüştürmüştür. Eski tarihlerde ABD'nin ithalat için pazar arayışı Çin ile bugün olan ilişkilerin temeli sayılabilmektedir. Uzun yıllardır ihracata dayalı büyüme politikası izleyen Çin ekonomisi bu sayede büyük yol kat etmiştir. Ancak, söz konusu ilerleme bugün dünyadaki ekonomik pastadan aldığı payı arttırmış olması ABD ekonomisi ve hegemonyası için olumsuzluk içermiştir. Zira üretim ve sermaye zamanla Asya'ya doğru kaymaktadır. Özellikle 2008 küresel krizi ile birlikte Çin'in hem siyasi hem ekonomik anlamda güçlendiği açıkça gözlenmiştir. Diğer bir ifadeyle, krizden sonra sermayenin yönünün değişmeye başladığı net şekilde gözlenmiştir. Bu bağlamda, 2018 yılının başlarında ABD'nin kendi ulusal güvenliğini sağlamak için bazı ithalat kalemlerine ek gümrük vergisi koyma kararı, ABD-Çin ticaret savaşlarının başlamasına ortam hazırlamıştır. 2018 yılının ilk yarısında ABD tarafından, bu korumacılık önlemlerinden ABD'nin ithalatındaki en büyük paya sahip olduğu için Çin'in etkilendiği ilan edilmiştir. Uygulanan korumacılık politikalarına karşı Çin de benzer şekilde ABD ithalatına tarifeler uygulamıştır. Gerçekleştirilen korumacı önlemler karşılıklı misilleme ile ticaret savaşına dönüşmüştür. (Batbaylı ve Özarslan, 2021).

Ticaret savaşlarının her iki ülke içinde olumsuz yanlarının olması kaçınılmazdır. Zira başta ithalatın ticaret savaşları başlamadan önceki durumuna göre daha pahalı olması, böylece daha düşük talebin ortaya çıkması ve dolayısıyla küresel anlamda üretimin daha düşük gerçekleşmesi ile sonuçlanabilmektedir.

Ticaret savaşları ülkeler arasındaki ticareti engeller, küresel ticaret hacmini düşürerek ekonomik büyümeyi yavaşlatır. Örneğin, ABD-ÇİN ticaret savaşı sırasında IMF, küresel büyüme tahminlerini aşağı yönlü revize etmişti. Bu savaşlarda özellikle küreselleşmiş tedarik zincirleri büyük zarar görür. Şirketler, yeni tedarikçiler bulmak zorunda kalır ve üretim maliyeleri artar, şirketler artan maliyetleri müşterilere yansıttığı zamanda enflasyona sebebiyet verir. Ayrıca ticaret savaşları belirsizlik yarattığı için şirketler yatırım kararlarını erteleyebilir bu da ihracata bağımlı sektörlerde iş kayıplarına sebebiyet verir. Ticaret savaşlarında ülkeler, yeni ticaret ortakları arayarak bölgesel anlaşmalar yapmaya yönelebilir. Örnek verecek olursak eğer; ÇİN ve AB, ABD ile gerilimler arttığında ASYA-PASİFİK bölgesinde yeni ticaret anlaşmalarına yöneldi. Sonuç olarak ticaret savaşları sadece iki ülke arasında değil, küresel ekonomiyi etkileyen geniş çaplı bir sorundur. En büyük kayıpları genellikle tüketiciler, ihracatçılar ve küresel piyasalar yaşar.

2.1. ABD-Çin Ticaret Savaşı

Amerika Birleşik Devletleri ve Çin arasında devam eden bir ekonomik anlaşmazlıklardır. Anlaşmazlık, 2018 yılında, Amerika Birleşik devletleri başkanı Donald Trump'un, ABD'nin "haksız ticaret uygulamaları" dediği şeylerde değişiklik yapmaya zorlamak amacıyla Çin'e tarifeler ve diğer ticaret kısıtlamalar koymasıyla başladı. (Swanson, 2018). Bu uygulamaların gerekçeleri arasında artan ticaret açığı, fikri mülkiyet hırsızlığı ve Amerikan teknolojisinin Çin'e zorla aktarılması yer alıyor. (Trump, 2020).

1980'lerden bu yana Trump, ülkenin ticaret ortakları tarafından “parçalandığını” söyleyerek ABD'nin ticaret açığını azaltmak ve yerli üretimi teşvik etmek için tarifeleri savunmaktaydı ve bu tarifelerin uygulamak başkanlık kampanyasının ana planlarından biri haline geldi. Bazı iktisatçılar ve politikacılar ABD'nin devam eden ticaret açığının sorunlu olduğunu iddia etseler de, pek çok iktisatçı bunun bir sorun olmadığını ve az sayıda tarifenin bir çözüm olduğunu savunmaktadır. (Relations. 2020).

Amerika Birleşik Devletleri'nde ticaret savaşı, çiftçiler ve üreticiler için mücadeleler ve tüketiciler için daha yüksek fiyatlar getirdi. Diğer ülkelerde de ekonomik zarara yol açmış olsa da, bazı ülkeler boşlukları doldurmak için artan üretimden faydalanmaya çalışmaktadır. Ayrıca borsada istikrarsızlığa yol açtı. Çin ve ABD de dâhil olmak üzere birçok ülkenin hükümetleri, ABD-ÇİN ilişkilerinde bozulmanın ve tarifelerin neden olduğu zararın bir kısmını ele almak için adımlar attı. (China-US trade war, 2019).

Ticaret savaşı, ABD'li işletmeler ve tarım örgütleri de dâhil olmak üzere uluslararası alanda eleştirildi, ancak çoğu çiftçi Trump'ı desteklemeye devam etti. ABD'li politikacılar arasında görüşler karışık ve çoğu Çin'e baskı yapılması gerektiğine katılıyor. (Trump's China tariff hike draws mixed reception from lawmakers". 2019).

Bu ticaret savaşının sonucunda küresel tedarik zincirlerinde aksaklıklar meydana geldi. ABD ve ÇİN ekonomileri olumsuz etkilendi, ancak Çin'in ihracatı azalmadı. Teknoloji savaşları derinleşti(özellikle yarı iletkenlikler ve yapay

zekâ alanında). Günümüzde bu savaş tam olarak sona ermiş değil. ABD, Çin'e karşı kısıtlamalar getirmeye devam ederken, Çin de misilleme yaparak kendi teknolojisini geliştirmeye odaklanıyor.

2.1.2. Ticaret Savaşlarının Geleceği

Son 50 yılda dünyada gümrük tarifeleri azaldıkça küresel ticaret artmaya devam etmiştir. Bu açıdan değerlendirildiğinde, korumacı önlemlerin artmaya devam etmesi, dış ticaret ve ekonomide daralmalara neden olur. Ticaret savaşlarının devam etmesi halinde gümrük tarifelerini arttıran ülke sayısının da artacağı tahmin edilmektedir. Böylece dünya tarifelerindeki artışlar, 1990 yılı öncesi oranlara ulaştığında dünya genelinde dış ticarete büyük kayıplar meydana gelebilir. Yaşanacak küresel kayıplar ise şimdiden makroekonomik değişkenler üzerinde etkisini göstermektedir. OECD'nin 2018 yılı raporunda, 1990 sonrası serbest ticaretten en çok faydalanan ülkelerin Çin, Türkiye ve diğer gelişmekte olan ülkelerin olduğu belirtilmiştir. Buna göre serbest ticaretten dönülmesi durumunda ilk aşamada en çok bu ülkelerin etkileneceği beklenmektedir. Sonuç olarak, ticari çekişmelerin devam etmesi, gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin makroekonomik göstergeleri üzerinde olumsuz etkilere neden olabilir. Özellikle gelişmekte olan küçük ülkelerin ticaretleri önündeki bariyerlerin artması, bu ülkelerde ciddi refah kaybına yol açacaktır. Aslında bu savaşın özünü filler çarpışırken ezilen çimler oluşturmaktadır (Evans, 2019).

ABD ile Çin arasında devam eden ticaret savaşları neticesinde üretimin yön değiştirmesi

beklenmektedir. Özellikle iki ülkede ara girdi veya hammadde ithalatının sağlanamaması, ulusal üretim ve firma bazında önemli kayıplara neden olacaktır. Şekil 19'da %25 oranında artan tarifelerin küresel üretim zinciri üzerindeki etkileri gösterilmiştir. Bu sonuçlara göre, Çin'in bulunduğu Doğu Asya'da kayıplar yaklaşık 160 milyar doları bulabilecektir. Kuzey Amerika ise ABD ve Çin'in tarife artışlarını USMCA (NAFTA) Anlaşması sayesinde neredeyse kayıpsız bir değerle (yaklaşık 10 milyar dolar kayıp) telafi edebilecektir. Bu ticari çekişmelerden en çok faydalanacak bölge AB bölgesidir. Kuzey Amerika ve Doğu Asya'daki olumsuz ticari dengeler nedeniyle AB'nin yaklaşık 90 milyar dolarlık bir ticareti kendisine çekmesi beklenmektedir. Benzer şekilde iki bölge arasında yaşanan çekişmeler diğer Asya bölgesi ve Güney Amerika'da üretimin ve ticaretin artmasına neden olacaktır. Kısacası uzun dönemde iki ülkenin karşılıklı restleşmesi büyük firmaların ara girdi ve nihai mal ticaretinde sorunlar yaşamalarına neden olurken; üretimin ve ticaretin AB, Güney Amerika ve diğer Asya bölgelerine kaymasına neden olması beklenmektedir. Ayrıca, ek gümrük tarife uygulanan ara ürünlerin yanı sıra nihai araçlar ve otomobil parçaları da bu duruma dâhil edilirse senaryonun daha da kötüleşeceği beklenmektedir. IMF'nin yaptığı çalışmaya göre, ABD-Çin arasında meydana gelen restleşmenin ortaya çıkaracağı güven sorunu, birçok ülkenin üretim-ticaret politikalarında daralmaya neden olacağı için dünya ekonomisinde küçülme daha fazla olacaktır. Son olarak, eğer bu savaşa bütün dünya pazarı tepki gösterirse yaşanabilecek en kötü senaryonun meydana geleceği tahmin edilmektedir. Öyle ki dünya ekonomisinde

daralma %8'e kadar çıkacaktır. 2023'e kadar her durumda küçülme devam edecek ve uzun dönemde dünya ekonomisinin toparlanma eğilimine gireceği tahmin edilmektedir. Çin ve ABD ekonomileri dünya GSYH'sının yaklaşık %41'ini oluşturmaktadır. Bu iki ülkenin ekonomik büyüklüğü düşünüldüğünde, iki ülke arasında meydana gelecek ticari anlaşmazlıkların sadece Çin ve ABD ekonomisini değil gelecekte diğer ülkeleri de etkilemesi beklenmektedir (UNCTAD, 2019). Fakat ticaret savaşlarını 2020 yılında Dünya Sağlık Örgütü'nün pandemi ilan ettiği Covid-19 salgını kökten etkilemiştir. Artık ticaret savaşları değil salgın ön plana çıkmıştır. Küresel ekonominin ve ticaret savaşlarının geleceğine yönelik bütün tahminler anlamını yitirmiştir. 2020 yılı küresel ekonomide %5'lere varan kayıplarla geçeceği tahmin edilmektedir. Ticaret savaşlarının geleceği ise ülkelerin salgın sonrası uygulayacakları politikalara bağlıdır. Eğer 2008 Krizi sonrası olduğu gibi korumacılık artmaya devam ederse ticaret savaşlarının etkisi şiddetlenecektir.

3. Siyasi Gerilimlerin Ticarete Etkisi

Siyasi gerilimler, ulusal ve uluslararası ticareti çeşitli şekillerde etkileyebilir. Bu etkiler kısa vadeli dalgalanmalardan uzun vadeli yapısal değişikliklere kadar geniş bir yelpazede görülebilir. İşte önemli etkiler:

3.1. Piyasalarda Belirsizlik ve Dalgalanma

Siyasi krizler, savaşlar ve diplomatik gerilimler, yatırımcı güvenliğini sarsarak piyasalarda belirsizliğe yol açar. Bu durum borsalarda

düşüşlere ve yatırım kararlarında gecikmelere neden olur.

3.2. Ticaret Kısıtlamaları ve Yaptırımlar

3.2.1. Gümrük Vergileri Ülkeler, siyasi gerilimler nedeniyle karşılıklı olarak ithalat vergilerini artırabilir. Bunun sonucunda Ülke insanları, dış malları gümrük vergisi nedeniyle daha da fiyatlandığı için dünya piyasasından daha pahalı olarak tüketir.

3.2.2. Yaptırımlar Ekonomik ve ticari yaptırımlar, belirli sektörlerin çökmesine neden olabilir(örneğin Rusya'ya uygulanan yaptırımlar). Ekonomik yaptırımlar çeşitli siyasi, askeri ve sosyal konular için uygulanabilir. Ekonomik yaptırımlar yerel ve uluslararası amaçlara ulaşmak için kullanılabilir. Ekonomik yaptırımlar, çeşitli ticaret engelleri, gümrük vergileri ve finansal işlemlerle ilgili kısıtlamaları içerebilir. Bu bir tür ambargoya benzerdir. Ancak ambargo genellikle doğrudan uçuşa yasak bölge veya deniz ablukası ile daha ciddi bir yaptırım anlamına gelmektedir. Ekonomik yaptırımların kullanımı, 20. yüzyılda, özellikle 1919'da Milletler Cemiyeti'nin kurulmasıyla çok daha yaygın hale geldi. (wikipedia)

3.2.3. İthalat/İhracat Yasakları Bazı malların veya hizmetlerin belirli ülkelere satışına engel konulabilir.

3.3. Enerji ve Hammadde Krizi

Siyasi istikrarsızlık, enerji fiyatlarını doğrudan etkileyebilir. Örneğin, Orta Doğu'daki krizler petrol ve doğal gaz fiyatlarını artırabilir. Çin ve ABD arasındaki ticaret savaşları gibi

olaylar, kritik hammaddelerin tedarikini zorlaştırarak üretim maliyetlerini artırabilir.

3.4. Tedarik Zinciri Aksaklıkları

Savaşlar, ambargolar ve siyasi anlaşmazlıklar nedeniyle lojistik süreçler sekteye uğrayabilir. Alternatif tedarik rotaları oluşturma ihtiyacı, maliyetleri artırabilir ve teslimat süreçlerini uzatabilir.

3.5. Yatırım ve Ekonomik Büyüme Üzerindeki Etkiler

Belirsizlik nedeniyle yabancı yatırımcılar güvenli bölgelere yönelir, riskli ülkelere sermaye kaçıışı yaşanır. Siyasi kriz yaşayan ülkeler, uzun vadede ekonomik durgunluk riskiyle karşı karşıya kalabilir.

3.6. Dijital ve Teknolojik Rekabetin Artması

Özellikle ABD-Çin rekabetinde olduğu gibi, teknoloji alanındaki yaptırımlar(Huawei gibi şirketlere uygulanan kısıtlamalar) yeni ekonomik blokların oluşmasına yol açabilir.

Ülkelerin ekonomik sosyal bağlarının kopmasına, mevcut ilişkilerinin azalmasına ve yıpranmasına neden olan sebeplerin krize dönüşmesinde, ülkeleri, süreçleri yöneten liderlerin payı büyüktür. Ülkeler arasında krizler dikkatle incelendiğinde, siyasi istikrarsızlığın ekonomik istikrarsızlığı beraberinde getirdiği görülmektedir. Ekonomik olarak büyümek için, siyaseten istikrarlı bir tutum sergilemek krizlerin büyümemesi için kaçınılmazdır. Siyasi istikrar ve güçlü konum ülkelerin geleceği ve sosyo-

ekonomik kalkınma için hayati derecede önemlidir. (Kışman, 2017).

Krizlerin savaşa dönüşmesi ise ülkeler arası ilişkilerin yıpranmasına ve ticari ilişkilerin ciddi şekilde zarar görmesine neden olmaktadır.

Sonuç olarak siyasi gerilimler, ticareti hem doğrudan hem de dolaylı olarak etkileyebilir. Şirketler ve ülkeler, bu tür belirsizliklere karşı daha dayanıklı olmak için çeşitlendirme, alternatif tedarik zinciri kurma ve bölgesel iş birliklerini güçlendirme gibi stratejiler geliştirmelidir.

4. Ticaret ve Kur Savaşlarının Türkiye Ekonomisi ve Ticareti Üzerine Etkileri

2012 yılında Japonya tarafından başlatılan kur savaşları, Rusya, ABD ve Çin ile genişlemiştir. AB ise içinde içerisinde bulunduğu borç krizi nedeniyle kur savaşlarına karşı önlem almış fakat tam olarak bu savaşın içerisinde yer aldığı söylenemez. AB'nin genişletici para politikası daha çok borç krizi içerisindeki ülkelere finansal destek niteliğindedir. Euro kısmen diğer para birimlerine karşı değer kaybetse de ABD ile Çin ve Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerin parasal genişlemeye yönelmeleri euronun tekrar değer kazanmasına neden olmuştur. (Ertürk, 2017: 99-104)

Batı ve doğu arasında başlayan kur savaşları Türkiye'yi de etkilemiştir. 2008 Krizi'nin ardından küresel parasal genişleme nedeniyle TL'nin dolar karşısındaki değeri genel olarak güçlü kalmıştı. Düşük kurlar bir yandan ithalatı cazip hale getirirken diğer yandan yerli üretim ve ihracatı yeterince

destekleyememiştir. Bu durum 2015 yıllarına kadar sürmüştür. 2015 yılı itibarıyla bir yandan ABD'nin faiz artırma politikaları, diğer yandan küresel politik krizlerin ortaya çıkması, Orta Doğu'da savaşın şiddetlenmesi, iç piyasadaki dengesizlikler ve Türkiye'nin batı ile ilişkilerinin sektöre uğramaya başlaması gibi nedenlerden dolayı yabancı sermaye ülkeden çıkışı hızlandırmış ve böylece TL, dolar karşısında değer kaybetmeye başlamıştır. Kur şokuyla beraber ithalatın pahalı hale gelmesi yerli üretim maliyetlerini artırmış ve enflasyon sorunu ortaya çıkmıştır. Sonuç olarak, kur savaşları ile birlikte TL aşırı değerlenmiş ve bu durum ithalatı cazip hale getirirken sermaye bolluğunun yarattığı ivme yerli üretime (ihracata) yeterince yansıyamamıştır. Çünkü aşırı değerli yerli para politikası, iç üretimi olumsuz etkilediği gibi, ucuz girdiler ihracata ve yerli üretime yansıyamamıştır. Bu durum temel sektörlerde ithalat artışına sebep olmuştur. (Sönmez, 2015)

Özellikle 2018 yılı içerisindeki politik gelişmeler ABD-Türkiye ilişkilerini germiş, kurlar %20'den fazla yükselmiş ve ekonomik büyüme yavaşlamıştır. 2018 yılı temmuz ayından sonra, politik sorunların yükselmesi, ticaret savaşlarının başlamış olması, sermaye çıkışlarının artması gibi nedenlerden dolayı dolar kurunun aşırı değer kazanması Türkiye'de ekonomik dengeleri bozmuştur. TCMB ise kurların bu yükselişini önlemek ve mal piyasasının dengelenebilmesi için politika faiz oranlarını %24'e kadar çıkarmak zorunda kalmıştır. Bu durumun neticesinde, 2019 yılında Türkiye ekonomisi %0.9 büyümüştür. Kısacası, ABD'nin dünyada başlattığı ticaret savaşları gelecek yıllarda uzun bir dönem

boyunca devam ederse, ortaya çıkacak ticaret sapmalarından Türkiye'nin de derinden etkileneceği beklenmektedir.

4.1. 2020 Yılı İtibari İle Ticaret Savaşlarının Türkiye'ye Yansımaları

2018'de başlayan ticaret savaşları devam etmektedir. Bu döneme kadar Türkiye'nin dış ticareti ve özellikle toplam ihracatının ticaret savaşlarından çok fazla etkilenmediği ve çabuk toparlandığı görülmüştür. Çin, AB ve ABD pazarlarında kısmen kayıplar yaşanmasına karşın diğer bölgelerle yapılan ticaret sayesinde kayıplar telafi edilmiştir. 2016-2017 dönemleri arasında toplam ticaretteki büyüme artarken, 2017'nin üçüncü çeyreğinden sonra ticaretteki büyüme giderek azalmıştır. 2018'in ilk 2 döneminde ise ticaret savaşları, kur şokları, seçim atmosferi gibi nedenlerden dolayı ticaretteki büyüme azalmış ve ikinci çeyrekte toplam ticaretteki büyüme negatif olmuştur. 2018'in son iki çeyreğinde ise büyüme tekrar artmaya başlamış ve yeniden büyüme trendi yakalanmıştır. 2019 yılında ise ticaretteki büyümenin azalmasına karşın toplam ticaret artmaya devam etmiştir. Genel olarak değerlendirildiğinde 2016-2019 arası dönemde ihracat artış eğilimindedir. Fakat devam eden ticaret savaşları, iç piyasadaki sorunlar ve küresel belirsizlikler nedeniyle ihracattaki artış hızı, 2018 yılının üçüncü çeyreğinden sonra önceki dönemlere göre azalmıştır. İthalat ise 2018'e kadar hızlı bir şekilde artarken bu tarihten sonra hem kurlarda meydana gelen yüksek artışlar, hem de ticaret savaşlarının etkisi ile azalmaya başlamıştır. Ayrıca Türkiye ile ABD arasında yaşanan siyasi gerilim nedeniyle Türkiye ve ABD arasında ihracat ve ithalat

üzerinden karşılıklı tarife savaşları daha da yoğunlaşmıştır. Türkiye ve diğer ülkeler ticaret savaşlarını tarife politikalarının yanı sıra tarife dışı önlemlerle de sürdürmektedir. 2017-2018 arası ABD, AB, Çin ve Türkiye'de tarife dışı önlemler artarken 2019 yılında ABD'de artmaya devam etmiş fakat Türkiye ve AB'de azalmıştır. (WTO, 2020).

Sonuç olarak, Türkiye'nin dış ticareti, küresel ticaret savaşlarından etkilenmesine karşın kayıplar yüksek değildir. İhracatta daha çok Çin, AB ve ABD pazarlarında kayıplar yaşanırken, bu kayıplar telafi edilmiş ve ihracattaki büyüme trendi son dört yılda yukarı yönlü olmuştur. Türkiye'nin ithalat kayıplarındaki en büyük sebeplerden biri, Türkiye'nin 2017 ve sonrası dönemlerde yaşamış olduğu kur şoklarıdır. Yükselen kurlar nedeniyle ithalatın pahalı hale gelmesi ithalat caydırıcılığına neden olmuştur. Ticaret savaşları ve ABD-Türkiye arasında yaşanan siyasi gerilimde etkisi ile 2019 yılında ABD'den yapılan ithalat azalmıştır. Ticaret savaşları doğrudan Türkiye'nin dış ticaretine büyük bir etki yapmamıştır. Ancak, ticari çekişmeler neticesinde artan küresel belirsizlikler bir yandan Türkiye'de kurların artmasına katkı vermiş, sermaye çıkışlarını hızlandırmış ve ticaret savaşları nedeniyle diğer ülkelerin ekonomik kayıpları Türkiye'nin ihracatının artış hızını yavaşlatmıştır. Türkiye bu savaşlar nedeniyle bölge bazlı pazar payı kayıpları yaşamıştır. Fakat bu kayıplar ABD ve Çin ile karşılaştırıldığında ticaret savaşlarının Türkiye'yi çok fazla etkilemediği sonucuna varılabilir.

5. Siyasi Gerilimlerin Ekonomik Sonuçları

• **Ticaret Savaşları** ABD-Çin ticaret savaşları, siyasi gerilimlerin uluslararası ticarete nasıl zarar verebileceğinin en belirgin örneklerinden biridir. Tarife artışları ve kısıtlamalar, küresel tedarik zincirlerini olumsuz etkilemiş ve dünya ekonomisinde belirsizliği artırmıştır.

• **Yaptırımlar ve Ambargolar** Rusya'ya uygulanan ekonomik yaptırımlar, hem Rus ekonomisini hem de Avrupa Birliği ülkelerini etkilemiştir. Enerji kaynaklarına bağımlılık, yaptırımların etkisini daha da karmaşık hale getirmiştir.

• **Döviz Kurları ve Finansal Piyasalar** Siyasi belirsizlikler, döviz kurlarında dalgalanmalara neden olabilir. Örneğin, Brexit süreci, İngiliz sterlininin değer kaybetmesine yol açmış ve uluslararası yatırımcıların risk algısını artırmıştır.

• **Yatırımlar ve Ekonomik Büyüme** Siyasi istikrarsızlık, yabancı yatırımları olumsuz etkileyebilir. Özellikle gelişmekte olan ülkelerde, siyasi krizler, ekonomik büyümeyi yavaşlatabilir ve işsizlik oranlarını artırabilir.

Sonuç

Uluslararası ticaret, ülkeler arasındaki ekonomik ilişkilerin temel unsurlarından biridir. Ancak ticaret sadece ekonomik faktörlerle sınırlı kalmaz; coğrafi siyaset de bu ilişkileri büyük ölçüde etkileyen bir unsur olarak öne çıkar. Coğrafi siyaset, devletlerin jeopolitik konumları, enerji kaynakları, ulaşım hatları ve stratejik çıkarları doğrultusunda ticaret politikalarını şekillendiren bir

disiplindir. Bu makalede, uluslararası ticarete coğrafi siyasetin etkileri ele alıp ve çeşitli örnekler üzerinden değerlendirmeler yaptık. Coğrafi siyaset, uluslararası ticaretin yönü, hacmi ve niteliğini belirleyen kritik bir faktördür. Devletlerin sahip olduğu jeostratejik konum, ticaret yollarına olan yakınlığı, enerji kaynakları ve doğal kaynakları ticaret politikalarını şekillendiren temel unsurlardır. Uluslararası ticaret, yalnızca ekonomik değil, aynı zamanda jeopolitik faktörlerin etkisi altındadır. Coğrafi siyaset, enerji kaynaklarının kontrolünden ticaret yollarının güvenliğine, ticaret bloklarından ambargolara kadar geniş bir yelpazede etkiler yaratmaktadır. Bu nedenle, ülkelerin ticari stratejilerini belirlerken jeopolitik faktörleri dikkate almaları kritik önem taşımaktadır. Ticaretin sürekliliğini ve güvenliğini sağlamak için uluslararası işbirlikleri, diplomasi ve stratejik planlamalar ön planda olmalıdır. Savaşlara gelince; Savaşlar, tarih boyunca ekonomik faaliyetleri derinden etkilemiş ve ticaretin gidişatını değiştiren önemli olaylar olmuştur. Ticaret, savaşların doğrudan hedefi olmasa da, savaşların yol açtığı ekonomik belirsizlik, arz ve talep dengesizlikleri, lojistik zorluklar ve küresel pazarlardaki dalgalanmalar nedeniyle ciddi şekilde etkilenmektedir. Savaşların olumsuz taraflarının yanında bir de olumlu sonuçları bulunmaktadır. Olumlu etkiler şunlardır:

• Savaşlar, üretim merkezlerine zarar verebilir ve ticaret yollarını kesintiye uğratabilir. Özellikle küresel tedarik zincirleri, savaşların etkisiyle büyük aksamalara uğrayabilir. Örneğin, 20. yüzyıldaki dünya savaşları, birçok ülkenin ihracat ve ithalat faaliyetlerini kısıtlamıştır.

- Savaşlar, petrol, doğalgaz, tarım ürünleri ve endüstriyel hammaddeler gibi kritik kaynakların arzında ciddi dalgalanmalara yol açabilir. Özellikle enerji arzında yaşanan kesintiler, üretim maliyetlerini artırarak küresel ticareti olumsuz etkiler.
- Savaş dönemlerinde ülkeler, askeri harcamalara öncelik verirken, özel sektör yatırımları azalabilir. Bu durum, üretim ve ticaret hacminde düşüşe yol açarak ekonomik durgunluğa neden olabilir.
- Savaşan taraflar, düşman ülkelere ekonomik zarar vermek amacıyla ambargolar ve yaptırımlar uygulayabilir. Örneğin, Soğuk Savaş döneminde Batı Bloku ve Doğu Bloku arasındaki ticari kısıtlamalar, birçok ülkenin ekonomik büyümesini sınırlandırmıştır.

Savaşlar, savunma sanayinin büyümesine ve bazı sektörlerin genişlemesine yol açabilir. Bu durum olumsuz etkilere bir örnektir. Silah, mühimmat, askeri lojistik ve güvenlik ekipmanlarına olan talep artarak bazı ekonomilere kazanç sağlayabilir. Savaşlar nedeniyle ticaret yolları kesintiye uğradığında, ülkeler alternatif tedarikçiler ve pazarlar arayarak yeni ekonomik iş birlikleri geliştirebilir. Örneğin, bir ülkenin savaş nedeniyle petrol ithalatını durdurması, başka bir ülkenin petrol ihracatına yönelmesine sebep olabilir. Savaş dönemlerinde, yeni teknolojilerin geliştirilmesi hızlanır. Askeri teknolojilerin sivil kullanıma uyarlanması, uzun vadede ticari sektörler için katkı sağlayabilir. Örneğin, internetin gelişimi, başlangıçta askeri bir teknoloji olarak ortaya çıkmış ancak daha sonra küresel ticaretin temel araçlarından biri haline gelmiştir.

Savaşların genel olarak ticareti bakacak

olursak eğer; Savaşlar, ticaret üzerinde hem olumsuz hem de olumlu etkiler yaratabilmektedir. Küresel tedarik zincirlerinin bozulması, hammadde krizleri ve ekonomik daralmalar savaşların en büyük olumsuz etkileri arasında yer alırken, bazı sektörlerin büyümesi ve yeni teknolojilerin geliştirilmesi gibi olumlu etkiler de görülebilmektedir. Ancak genel olarak bakıldığında, savaşların ticareti daha çok olumsuz etkilediği ve ekonomik istikrarsızlığa yol açtığı söylenebilir. Bu nedenle, barışın korunması ve uluslararası iş birliğinin güçlendirilmesi, küresel ticaretin sürdürülebilirliği açısından büyük önem taşımaktadır.

Makalede bahsedilen diğer bir hususta siyasi gerilimlerin ticarete olan etkisidir. Küresel ve bölgesel siyasi gerilimler, ticaret hacmini, yatırım ortamını ve ekonomik büyümeyi doğrudan etkilemektedir. Siyasi gerilimlerin ticarete olan etkilerini ele alacak olursak ekonomik sonuçları ve olası çözümleri birlikte incelememiz gerekmektedir. Ülkeler arasındaki siyasi anlaşmazlıklar, ekonomik yaptırımlara ve ticaret ambargolarına yol açabilir. Örneğin, ABD ve Çin arasındaki ticaret savaşları, birçok sektörde tedarik zincirlerini olumsuz etkilemiş, şirketlerin maliyetlerini artırmıştır. Siyasi istikrarsızlık, yatırımcıların yeni yatırımlar yapmasını engelleyebilir. Özellikle savaş riski taşıyan bölgelerde, doğrudan yabancı yatırımlar azalır, işletmeler yeni pazarlara açılmaktan çekinir. Siyasi gerilimler, küresel tedarik zincirlerini bozarak üretim süreçlerini aksatabilir. Örneğin, Rusya-Ukrayna savaşı enerji ve gıda sektörlerinde büyük dalgalanmalara neden olmuş, Avrupa'daki enerji fiyatlarını artırmıştır. Siyasi belirsizlikler,

döviz kurlarında dalgalanmalara yol açabilir. Örneğin, Brexit süreci boyunca İngiliz sterlini önemli ölçüde değer kaybetmiş, Avrupa Birliği ile İngiltere arasındaki ticari ilişkiler yeniden şekillenmiştir. Siyasi gerilimler sektörle bazda da olumsuz etkileri vardır. Enerji sektöründe özellikle enerji ticaretini etkisi altına almaktadır. Örneğin, Orta Doğu'daki siyasi istikrarsızlık, petrol fiyatlarının yükselmesine neden olabilmektedir. Tarım ve gıda sektöründe de tarım ürünlerinin ihracatını zorlaştırır. Bunun da en güzel örneği, Ukrayna-Rusya gerilimi nedeniyle buğday ve Ayçiçek yağı ihracatında büyük düşüşler yaşanmıştır. Ayrıca siyasi gerilimler teknoloji ve savunma sanayiinde ülkeler arası iş birliklerini etkiler. Örneğin, ABD'nin Huawei'ye uyguladığı yaptırımlar, küresel teknoloji sektöründe büyük yankı uyandırmıştır.

Siyasi gerilimlerin azaltılması ve sürdürülebilir ticaretin sağlanması için ülkeler arası diplomatik girişimler artırılmalıdır. Ticaret anlaşmaları ve uluslararası organizasyonlar bu süreçte kritik rol oynayabilir. Ülkeler, siyasi riskleri azaltmak için alternatif tedarik zincirleri oluşturmalı ve bölgesel iş birliklerini güçlendirmelidir. Ayrıca Geleneksel enerji kaynaklarına bağımlılığı azaltarak yenilenebilir enerji ve dijital ticaret alanlarına yönelmek, siyasi gerilimlerin ekonomik etkilerini hafifletebilir.

Sonuç olarak; Siyasi gerilimler, ticareti doğrudan etkileyen önemli faktörler arasında yer almaktadır. Yaptırımlar, döviz dalgalanmaları, tedarik zinciri kesintileri ve yatırım riskleri, küresel ve yerel ekonomiyi sarsabilir. Ancak, diplomatik çözümler, alternatif tedarik zincirleri ve sürdürülebilir

ekonomi politikaları sayesinde bu olumsuz etkiler azaltılabilir. Uzun vadede, uluslararası iş birliği ve ekonomik dayanışma, küresel ticaretin istikrarını korumanın en önemli yollarından biri olacaktır.

Kaynakça

- Al Jazeera. 2019. China-US trade war: Sino-American ties being torn down brick by brick. (2019, Eylül 4). Erişim adresi: <https://www.aljazeera.com> 2020.
- Batbaylı, Ş., ve Özarslan, Doğan, B. 2021. "Ticaret Savaşlarının Ekonomik Yansımaları Üzerine Ampirik Bir Analiz: ABD-Çin Örneği". *Yalova Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 11 (1): 17-36.
- Ertürk, N. 2017. "Ticaret Savaşları ve Dünya Ekonomisine Etkileri". *Fiscaeconomia*, 1 (2): 88-112.
- Higgins, S. 2019. "Trump's China tariff hike draws mixed reception from lawmakers". *Washington Examiner*. (19 Kasım 2019).
- Karagöz, K. 2007. "Türkiye'de doğrudan yabancı yatırım girişlerini belirleyen faktörler". *Yaşar Üniversitesi E- Dergisi* 2 (8): 929-948.
- Karaoğlu, O. 2018. "Küresel sistemde jeopolitiğin dönüşü". *Anadolu Ajansı*. Erişim adresi: <https://www.aa.com.tr/tr/analiz-haber/kuresel-sistemde-jeopolitiğin-donusu/1326024>
- Kışman, Z. A. 2017. "Soğuk Savaş Sonuna Kadar Ortadoğu ve Türkiye'nin Ortadoğu Politikaları". *International Journal of Business, Economics and Management Perspectives* 8 (4).
- Liman, Y. S. 2022. "Ticaret Savaşlarının Dünya Ekonomisi Üzerindeki Etkileri". *MCBÜ 30. Yıl Özel Sayısı* 20: 1246-125.
- Öztürk, H. 2004. Siyasi istikrarsızlık ve ekonomi üzerindeki etkileri, Türkiye uygulaması (1950-2003). Relations. 2020. The U.S. trade deficit: How much does it matter.

- Sönmez, M. 2015. “Sanayinin Sorunları ve Analizleri(III)”. Mühendis ve Makine 56 (6619): 22-28
- Swanson, A. 2018. “Trump’s trade war with China is officially underway”. *The New York Times*. Erişim adresi: <https://www.nytimes.com>
- Trump, D. (2020). Findings of the investigation into China’s acts, policies, and practices related to technology transfer, intellectual property, and innovation under Section 301 of the Trade Act of 1974. (Wayback Machine’de arşivlendi). Council on Foreign
- Wikipedia. Ekonomik yaptırımlar. *Wikipedia, Özgür Ansiklopedi*. Erişim adresi: https://tr.wikipedia.org/wiki/Ekonomik_yapt%C4%B1r%C4%B1mlar
- WTO 2020. https://www.wto.org/english/res_e/statis_e/statis_e.htm. 03.02.2020.

“İyi Yayın Üzerine Kılavuzlar ve Yayın Etiği Komitesi’nin (COPE) Davranış Kuralları” çerçevesinde aşağıdaki beyanlara yer verilmiştir. / The following statements are included within the framework of **“Guidelines on Good Publication and the Code of Conduct of the Publication Ethics Committee (COPE)”**:

İzinler ve Etik Kurul Belgesi/Permissions and Ethics Committee Certificate: Makale konusu ve kapsamı etik kurul onay belgesi gerektirmemektedir. / The subject and scope of the article do not require an ethics committee approval.

Finansman/Funding: Bu makale için herhangi bir kurum ve kuruluştan destek alınmamıştır. / No support was received from any institution or organization for this article.

Destek ve Teşekkür/Support and Acknowledgment: Destek ve teşekkür beyanı bulunmamaktadır. / There is no statement of support or gratitude.

Çıkar Çatışması Beyanı/Declaration of Conflicting Interests: Bu makalenin araştırması, yazarlığı veya yayınlanmasıyla ilgili olarak yazarın potansiyel bir çıkar çatışması yoktur. / There is no potential conflict of interest for the author regarding the research, authorship or publication of this article.

Yapay Zekâ Kullanımı/Use of GenAI: Bu makalede yapay zekâdan yararlanılmamıştır. / GenAI was not used in this article.